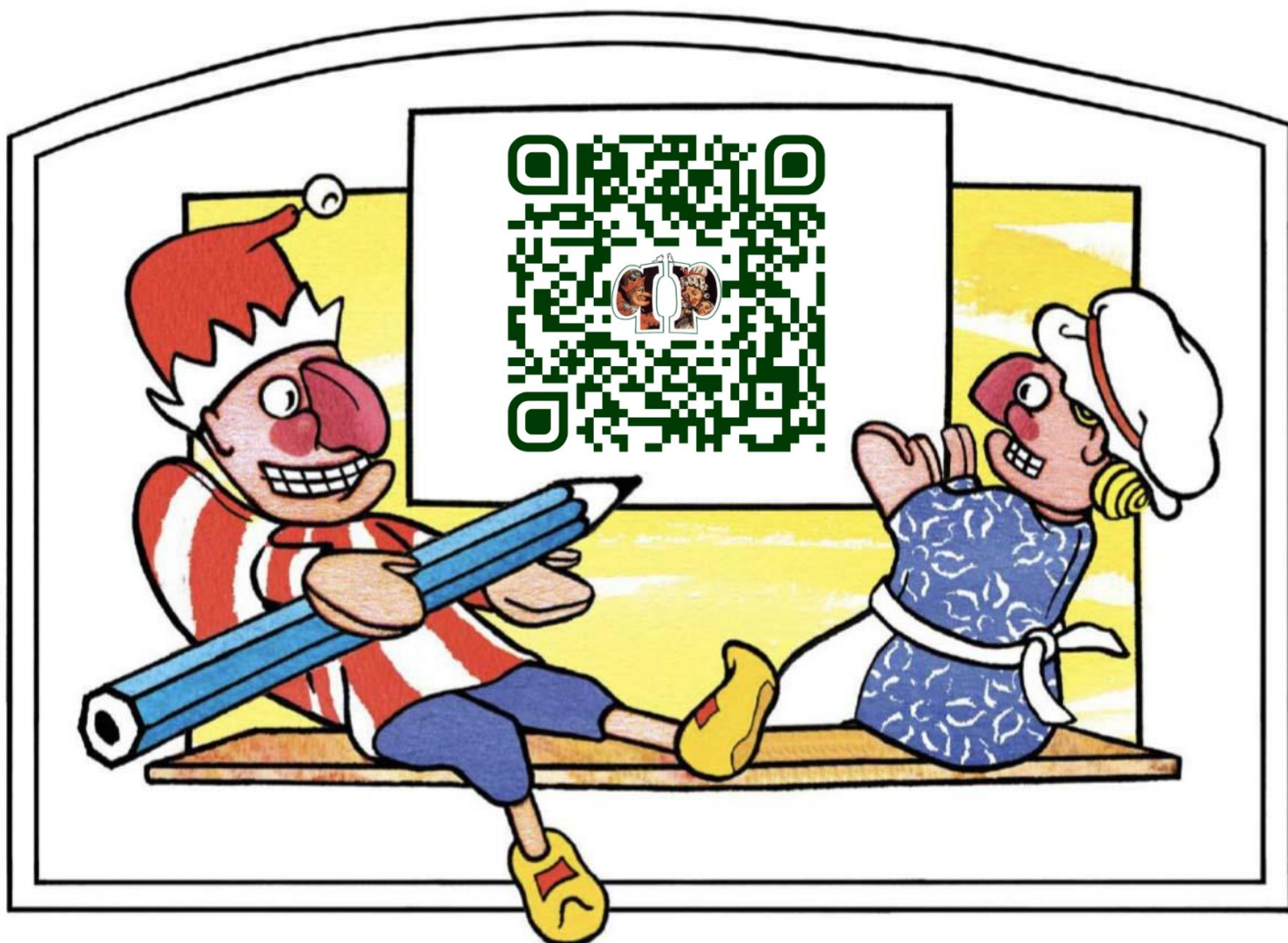

Welkom

Openingstijden

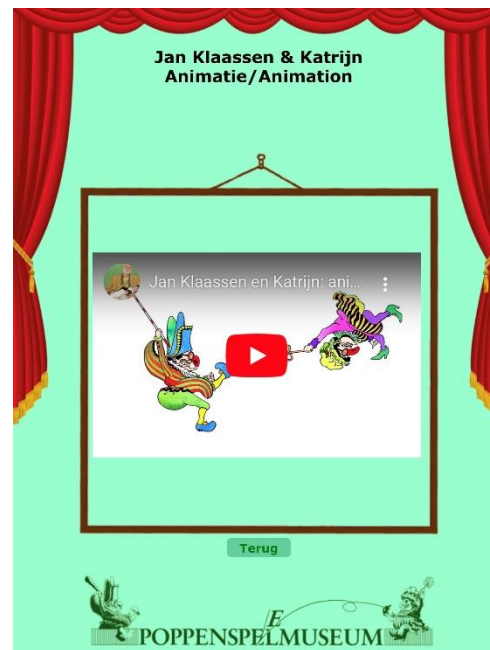
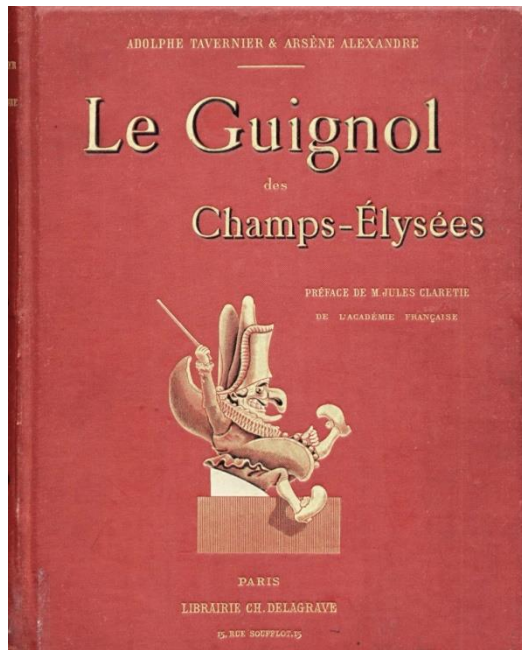
Het Poppenspe(e)lmuseum is geopend op woensdag, zaterdag en zondag van 12.00 tot 17.00 uur. **Reserveren is gewenst.** Voor groepsbezoek kan van de openingsdagen en -tijden worden afgeweken.

Afbeelding: de oud-Hollandse Jan Klaassen en Katrijn. Handpoppen. Illustratie : Elsje Zwart.
QR-code: website Poppenspe(e)lmuseum. Concept: Otto van der Mieden. QR-/DIY: nr. 1.

Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/reserverenreservation.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Beeldmerk

Animatiefilmpje met de oud-Hollandse Jan Klaassen en Katrijn

De twee figuurtjes in het logo van het Poppenspe(e)lmuseum en in het animatiefilmpje zijn afgeleid van de Franse *Polichinelle*-figuur. Deze is weer verguld afgebeeld op het omslag van het in 1889 uitgegeven boek *Le Guignol des Champs-Élysées* en is herkenbaar aan zijn imponerende hoed, kin, neus, buik en bochel.

Afbeeldingen: in het beeldmerk van het museum zie je links een oud-Hollandse *Jan Klaassen*-figuur afgebeeld: hij hanteert een knuppel. Rechts van deze nakomeling van de Italiaanse *Pulcinella* kun je *Katrijn* – de vrouw van Jan – ontdekken. Ze zwaait met een mattenklopper en wipt met een draad aan haar schoen een letter 'E' uit de naam van het museum. Deze (extra) letter in 'spe(e)l' maakt duidelijk dat het Poppenspe(e)lmuseum niet alleen een erfgoedinstelling is waar je mag rondkijken en studeren, maar waarin de bezoekers ook vaak de vraag wordt gesteld: *Zelf eens proberen?*

De figuurtjes in het museumlogo verwijzen ook naar enkele andere karakteristieke hoofdpersonen uit het negentiende-eeuwse volkspoppentheater, waaronder de Duitse *Kasperl* en de Engelse *Mr Punch* met zijn vrouw *Judy*.

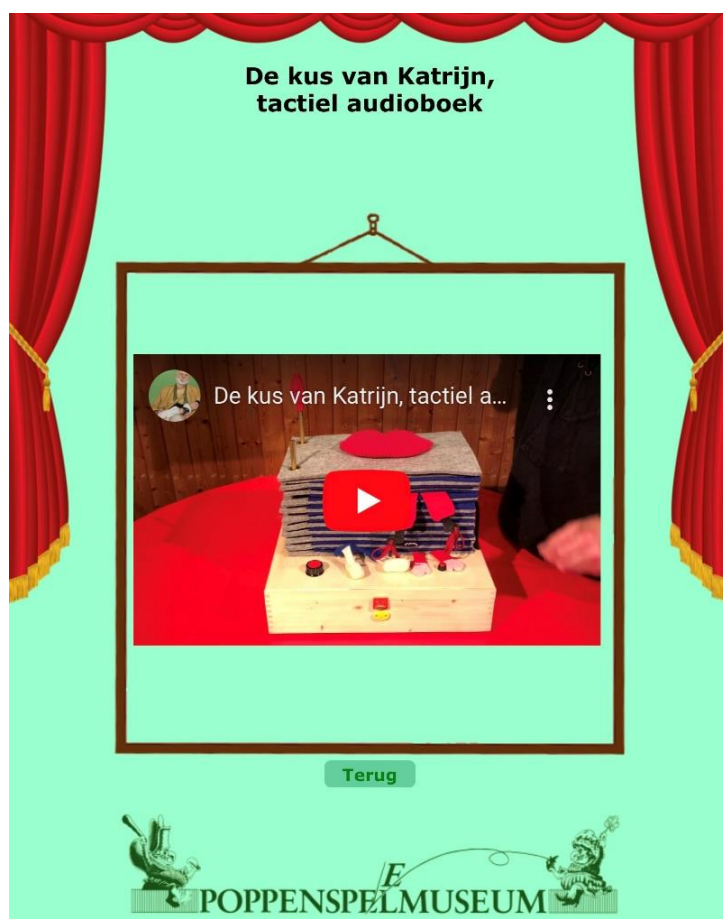

Ontwerp museumlogo: Ad Swier. QR-code: animatiefilm met de oud-Hollandse Jan Klaassen en Katrijn. Realisatie: Thomas de Graaf. Concept: Otto van der Mieden. QR-/DIY: nr. 2.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppettheatermuseum Puppetry Museum**

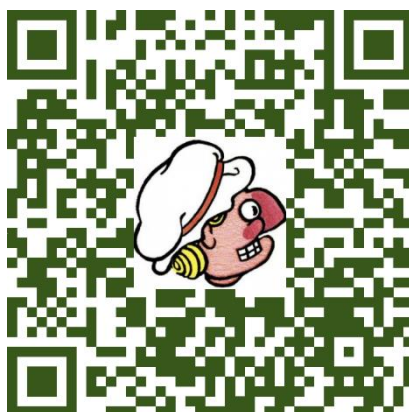
Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/animatie.html>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

De kus van Katrijn

Video tactiel audioboek

Een poppentheater-kijk-voel-ruik-lees-luister-en-spielboek met zes traditionele poppentheaterfiguren: de oud-Hollandse *Jan Klaassen* en zijn vrouw *Katrijn*, *Guignol* en de schoenmaker *Gnafron* uit Frankrijk, *Vitéz László* uit Hongarije en *Pulcinella* uit Italië.

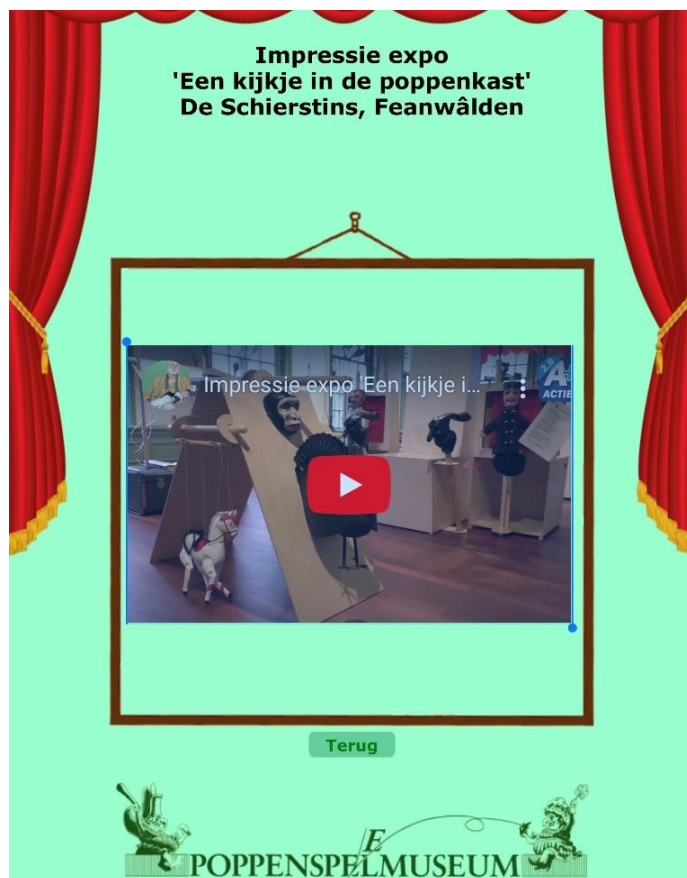
Realisatie: Birgit Tomesen. Inspiratiebron: illustraties van Elsje Zwart. Idee en tekst: Otto van der Mieden. Braille: CBB. Video: Thomas de Graaf.
QR-code: filmregistratie. QR-/DIY: nr. 3.

Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/Video/boek_nl
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Een kijkje in de poppenkast

Filmimpressies expositie

Een poppentheaterproject voor zienden en visueel beperkten met Europese volkspoppentheaterfiguren en wayang uit Indonesië.

Een voelbare, educatieve thema-tentoonstelling met multi-media, audio, tactiele afbeeldingen en teksten in grootletter en braille.

Concept, idee, teksten en stem: Otto van der Mieden. Video: Robbe van der Mieden.
QR-code: filmregistratie. QR-/DIY: nr. 4.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppettheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/Video/tentoonstellingen>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Een mondgesnoerde nar

Een geënceneerde foto en een grafische afbeelding

Een mondgesnoerde *paljas*: een foto uit de serie *Blacks* van beeldend kunstenaar Erwin Olaf. Titel: '19 februari 1990'. Voor zienden en visueel beperkten verwerkte illustrator Elsje Zwart beeldelementen uit de geënceneerde foto in een voelbare grafische voorstelling ten behoeve van een reliëftekening. Quote: Simon Vinkenoog.

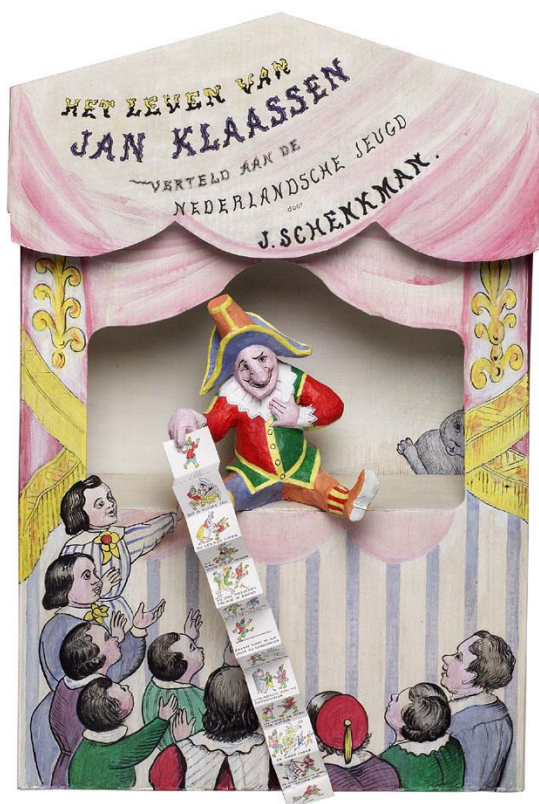

Afbeeldingen: foto van Erwin Olaf en een tactiele afbeelding van Elsje Zwart. Project: *Een kijkje in de poppenkast*. Braille: CBB. Concept en realisatie: Otto van der Mieden. QR-code: document.
Zie ook: <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Mondgesnoerdepaljas.pdf>.
QR/DIY: nr. 5.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet160e.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Het leven van Jan Klaassen verteld aan de Nederlandse jeugd

Prentenboek

In *Het leven van Jan Klaassen verteld aan de Nederlandsche jeugd* (1860) beschrijft de Amsterdamse schoolmeester J. Schenkman het wel en wee van Jan als trompetter bij de Prins van Oranje. Het huwelijk van Jan Klaassen en *Katrijn* bestaat uit schelden en slaan; hun kroost wordt de deur uit geschopt. Als de *Dood* opkomt, jaagt Jan hem weg. De oud-Hollandse schelm is in het boek afgebeeld met een flinke buik en bult, draagt een kleurig kostuum met een steek en lijkt sprekend op de Franse *Polichinelle*.

Afbeelding: Poppenspe(e)lpastichetheater. Ontwerp: Hetty Paërl (2011). Concept en realisatie: Otto van der Mieden. QR-code: document. QR/DIY: nr. 6.

Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppettheatermuseum Puppetry Museum

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Schenkman.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Wayang kulit en gamelan

Wayang-kulitfiguren en een gamelan-instrumentarium

Wayang kulit is schimmen- en poppenspel. De platte en leren figuren worden door de *dalang* – de poppenspeler – tegen een wit doek bewogen. Tussen hem en het scherm brandt een lamp. Hierdoor ziet het publiek de figuren als schaduw.

De dalang zit met gekruiste benen op de grond. Tussen de tenen van zijn rechtervoet houdt hij een hamertje geklemd. Daarmee slaat hij tegen een houten kist om het tempo van de gamelanmuziek aan te geven.

Afbeelding: Poppenspe(e)lpastichetheater 'Javaans wayangspel'. Ontwerp: Hetty Paërl (1996). Projectidee: Otto van der Mieden.
QR-code: document. Zie ook: <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/GamelanNusantara.pdf>. QR/DIY: nr. 7.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pastiche04.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Trek maar aan het touwtje

Trekpoppen

Het spelen met trekkpoppen was in de negentiende eeuw zeer in zwang.

De figuren konden van hout of stof zijn, maar bekender zijn de uitvoeringen van papier. De platte trekkpop heeft scharnierende ledematen die gaan bewegen als je aan een touwtje trekt.

De uitvoeringen van papier – gemaakt via kopergravure of lithografie – bestaan uit losse onderdelen: hoofd, armen, boven- en onderbenen en de torso.

De delen kon je uitknippen en zo nodig inkleuren. Sommige trekkpoppen droegen kleding die van goud leek. Ze stellen vaak *commedia-dell'arte*-figuren voor, zoals *Polichinelle* en *Arlequin*. Het Franse woord voor trekkpoppen is *pantins*, in het Duits *Hampelmänner* en de Engelse benaming voor een trekkpop is *jumping jack*.

Afbeelding: trekkpop om zelf te maken. Felicitatiekaart. Uitgeverij: gebr. Spanjersberg. QR-code: document. Project-idee: Otto van der Mieden. Zie ook: <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Doepak08.pdf>.
QR/DIY: nr. 8.

Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/trekkoppen.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Pulcinella

Een Napolitaanse schelm

De Italiaanse *Pulcinella* komt uit de buurt van Napels. Hij is een figuur uit de *commedia dell'arte*, een toneelvorm die ontstond in de zestiende eeuw. Hij is de stamvader van veel Europese poppencloons.

Pulcinella draagt een wit pak met hoge muts. Zijn zwarte *halfmasker* heeft een kromme neus. Deze lijkt op een vogelbek. Zijn naam is het verkleinwoord van 'pulcino' ('kuikentje'). De poppenspeler geeft Pulcinella een piepstem met behulp van een *pivetta* (keelfluitje).

Pulcinella kan de ene keer een man zijn, de andere keer een vrouw. In een spelscène wordt een kip verliefd op hem. Maar Pulcinella houdt alleen met zijn maag van haar. Hij braadt de hen en eet haar op. Zijn buik wordt steeds maar dikker. Hij bevalt van een ei en broedt het uit. Er komen allemaal Pulcinella-baby's uit.

Afbeelding: affiche met stervende Pulcinella en een aangesneden watermeloen. Maker: Ernest Pignon-Ernest, Napels. QR-code: document. Projectidee: Otto van der Mieden. Zie ook: <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet16.pdf>. QR/DIY: nr. 9.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pulcinella.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Guignol en Gnafron

Traditioneel handpoppentheater uit Lyon

De hoofdpersoon in het volkspoppenspel van Lyon is *Guignol*. Hij is omstreeks 1800 ontstaan. Zijn vrouw heet *Madelon*. Guignol draagt een bruine pandjesjas. Op zijn hoofd zit een bonnet: een kapmutsje. Zijn haar loopt uit in een lange vlecht.

Zijn vriend, de schoenmaker *Gnafron*, draagt een hoge hoed. Hij heeft een drankneus. Als er geen werk is en geen eten, besluit de dronken-lap soep te trekken van zijn leren voorschoot: "In stukken gesneden, gebakken in een pan met ui, vet en azijn – dat is om je vingers bij af te likken!" In tegenstelling tot zijn buitenlandse neven wordt Guignol op de *linkerhand* van de poppenspeler gehouden.

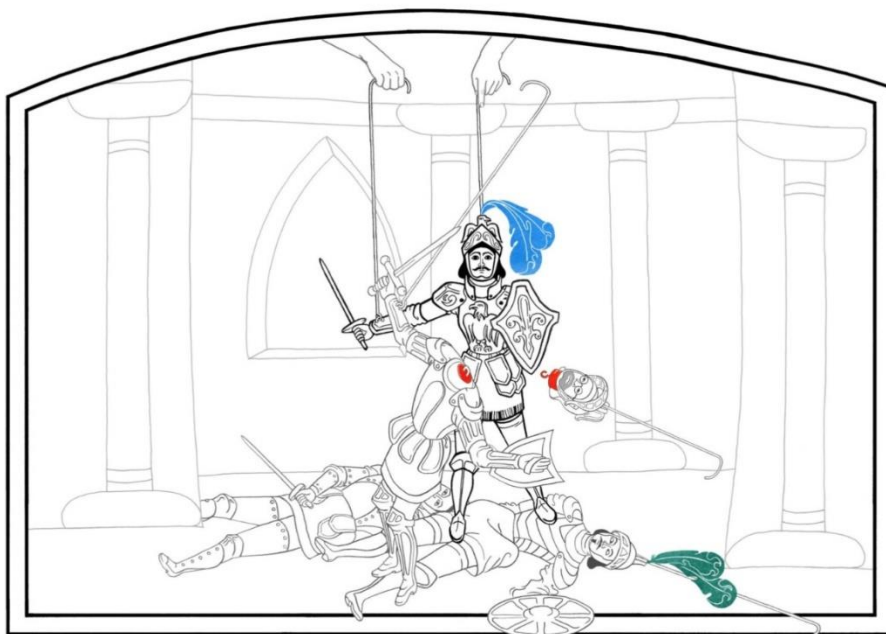

Afbeelding: Guignol en Gnafron. Illustratie: Elsje Zwart. QR-code: document. Projectidee: Otto van der Mieden.
Zie ook: <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Doepak13a.pdf>. QR/DIY: nr. 10.

Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Guignol.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Europees stangpoppentheater

Sicilië, Brussel, Luik, Antwerpen, Tsjechië en Slowakije

Het Italiaanse eiland Sicilië heeft een rijke poppentheatertraditie. Er wordt met grote stangpoppen gespeeld, de *pupi*. Dat zijn zware en stijve 'marionetten' die van bovenaf worden bewogen. De staaf waaraan de figuur hangt, loopt door de kop en zit met een haak vast aan het houten lijf. Hierdoor kan het hoofd draaien. Aan de rechterhand zit een stang voor de manipulatie van de arm. De linkerarm wordt bewogen door een koord.

Befaamd zijn de verfijnde Tsjechische en Slowaakse *stangmarionetten*. *Poesjenel* is de benaming voor de traditionele Brusselse, Luikse en Antwerpse stangpop. Het woord is afgeleid van de Italiaanse *Pulcinella*. De theaters waren/zijn gevestigd in kelders in de volkswijken, vandaar de benaming *poesjenellenkelder*.

Afbeelding: Siciliaans stangpoppentheater. Illustratie: Elsje Zwart. QR-code: document. Projectidee: Otto van der Mieden.
Zie ook: <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pastiche15.pdf>. QR/DIY: nr. 11.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/stangpoppen.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Karagöz en Hacivat

Turkse schimfiguren

Turkse schimmen zijn gemaakt van kleurig beschilderd, transparant leer en voorzien van perforaties. De figuren worden pal tegen het speelscherm bewogen door middel van een korte stok. Deze wordt bijna loodrecht ten opzichte van de schim gehanteerd. De hoofdfiguren zijn de gebochelde *Karagöz* en zijn vriend *Hacivat*.

In tegenstelling tot de andere figuren in het Turkse schimmenspel wordt Karagöz met twee stokken bewogen. Eén stok steekt in een gat in de schouder, de tweede zit aan zijn hand. En dat is niet voor niets, want hij mept er flink op los. Zijn naam betekent 'zwarttoog'. Hij heeft een zwarte baard en draagt een tulband.

Het traditionele Griekse schimmentheater heet *Karaghiozis*, naar zijn hoofdfiguur. Het is ontstaan uit het Turkse Karagöztheater. De figuren zijn plat en van transparante kamelen- of ossenhuid gemaakt, maar vaak ook van karton of plastic.

Afbeelding: Turks schimmenspel. Karagöz en Hacivat, Illustratie: Elsje Zwart. QR-code: document. Projectidee: Otto van der Mieden. Zie ook: <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pastiche27.pdf>. QR/DIY: nr. 12.

Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppetheatermuseum Puppetry Museum

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Karagoz.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Erotiek in de poppenkast

Pikanterieën

Poppenspel en erotiek, kun je dat associëren met Jan Klaassen en de lat die hij vasthoudt? Let eens op de manier waarop hij dit attribueert tussen beide handjes klemmt, zodat het als een stijve fallus omhoog staat. 'Ach nee', zal men zeggen, 'dat komt alleen door de hand van de speler.

Die moet – door het lappenlijf van de pop heen – de stok immers stevig kunnen vasthouden om ermee te meppen; dan krijg je vanzelf die stand. De stok van Jan is een wapen, het gaat te ver om daar iets seksueels achter te zoeken.'

Zou 't?

Afbeelding: kussende Jan Klaassen en Katrijn. Uit: 'De poppen-kast. Derde stuk: de vrouw van Jan Klaassen en de keukenmeid'. Illustratie: Carl Reinhardt (ca. 1900). QR-code: document.

Zie ook: <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet41.pdf>.

Concept QR-/DIY-project nr. 13: Otto van der Mieden.

Poppenspe(e)museum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/erotiek.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Internationale poppentheaterfiguren

Jan Klaassen, Katrijn, Mr Punch, Kasperl en Vitéz László

Poppenkastscènes met Jan Klaassen, Katrijn, de baby, de generaal, de beul en Jan met de Dood zijn eeuwenoud. Zij behoren tot een internationaal repertoire. Het spel wordt met handpoppen gespeeld. Per land zijn er kleine variaties.

Jan Klaassen, de hoofdfiguur van de Nederlandse volkspoppenkast, is in de tweede helft van de zeventiende eeuw ontstaan. Hij vertoont verwantschap met de Franse Polichinelle, Mr Punch uit Engeland, de Duitse Kasperl en Vitéz László uit Hongarije. Hun stamvader is de Italiaanse Pulcinella.

In de straatpoppenkast worden vaste attributen gehanteerd, zoals de knuppel en de koekenpan. Op het poppentoneel zijn de meeste attributen veel te groot in verhouding tot de poppen. Dit draagt sterk bij aan het slapstickkarakter van het spel. Het hanteren van de stok varieert van een ritmisch bewerken van het achterhoofd van de tegenstander tot het prikken in diens buik. Als de vijand is verslagen hangt deze slap over de speelplank.

Afbeelding: Maria Simons als de oud-Hollandse Katrijn en Poppenspe(e)lmuseumdirecteur en conservator Otto van der Mieden verkled als Jan Klaassen. Kostuums: Birgit Tomesen. Foto: fotoStad (2014), QR-code: document.

Zie ook: <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/PosterXVd.pdf>.

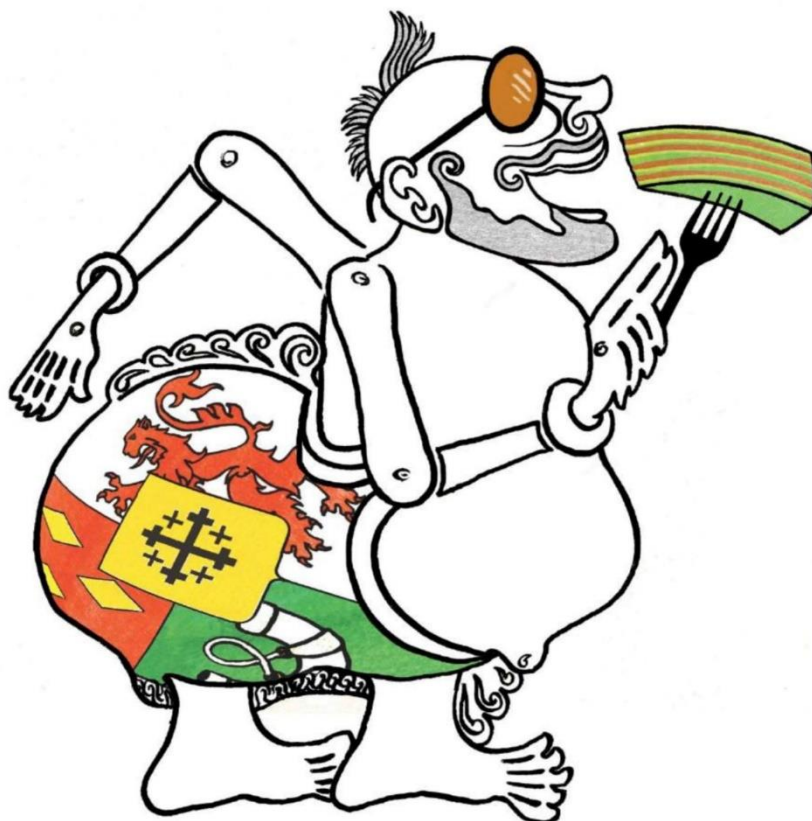
Concept QR-/DIY-project nr. 14: Otto van der Mieden.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppettheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Poppenkastfiguren.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Wayangvormen uit Indonesië

Golek, kulit en topeng

Het woord wayang omvat poppen- (golek), schimmen- (kulit), maskerspel (topeng) en dans (wong) uit Indonesië. De dalang is de poppenspeler en leider van het gamelanorkest. Met gekruiste benen zit hij bij het kulitspel achter een wit scherm, met het gezicht naar het publiek gericht en zijn rug naar de muzikanten. De dalang beweegt de leren figuren, spreekt hun rol en zingt.

De clown Semar is dienaar en raadsman van goden en edelen. Hij heeft een flinke bil en buik, een groot gezicht en één tand in de mond.

Afbeelding: een spekkoeck/kwee lapis etende en donkere bril dragende Semar met het gezicht van Poppenspe(e)lmuseum-directeur en conservator Otto van der Mieden. De wayang-kulitfiguur draagt een gebatikte sarong (wikkelrok) met daarop een afbeelding van het familiewapen van de familie Van der Mieden. Tekening: Elsje Zwart. QR-code: document.

Zie ook: <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/WayangList>.

Concept QR-/DIY-project nr. 15: Otto van der Mieden.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Poppenkastfiguren.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>